

Юшкевич Ю. С. Філософія як ретранслятор морально-етичних цінностей у глобалізованому світі / Ю. С. Юшкевич // Матеріали Всеукраїнської інтернет-конференції молодих учених та студентів «Актуальні питання соціально-філософської думки» (14 жовтня 2014 року). – Одеса : Інформаційно-видавничий центр ПНПУ ім. К. Д. Ушинського, 2014. – С. 27-29.

ФІЛОСОФІЯ ЯК РЕТРАНСЛЯТОР МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ У ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ

Сучасний етап розвитку світової цивілізації характеризується процесами зближення та взаємовпливу окремо існуючих культур. Людство переживає один із найбільш складних й суперечливих етапів своєї історії – період глобалізації. Це ще раз свідчить про те, що людське суспільство єдине та має універсальні закони свого розвитку. Але глобалізація має як позитивні, так і негативні наслідки. Так, глобалізаційні процеси виступають каталізатором «кризи у формуванні ідентичності сучасної людини, продукуючи дифузну ідентичність, розірваність самоусвідомлення, ведуть до втрати індивідуальності, деперсоналізації, розриву особистості з Іншими» [5, с. 8].

Тому, на початку третього тисячоліття внаслідок глобалізаційних процесів актуалізується проблема пошуків «золотої середини» між універсальним та національним, новим та традиційним, збереження національної історично обумовленої української ідентичності в світовій цивілізації, що, уніфікуючись, формує новий тип глобалізованої людини.

Саме гуманітарна складова освіти, зокрема цикл філософських дисциплін, за своїм змістом відтворюють основні ментальні риси та зберігають ціннісне ядро національного етносу, збагачуючи його кращими взірцями світової культури. Так, філософія не є пасивним віддзеркаленням ментальних рис етносу; її вивчення як носія цих найістотніших ознак нації сприяє збереженню ментальності, її емоційної та духовної складової, що, в свою чергу, протидіє руйнуванню української ідентичності в сучасному глобалізованому світі [6, с. 142].

Виходячи зі специфіки соціально-філософської проблематики, необхідно наголосити на тому, що основна увага в філософії завжди приділялась

аксіологічним, морально-етичним питанням. Зміст цієї форми світогляду, починаючи з античної класики, виявляв себе через єднання трьох складових: логіки, фізики та етики. Розкриваючи внутрішній зв'язок цих елементів, слід зазначити, що організуючим центром в цій тріаді виступає саме етика, яка, будучи частиною філософії, є також її об'єднуючою цільовою установкою. Найважливішим завданням філософської етики є осмислення та ціннісне оформлення самої філософії як етичного проекту, морально гідного способу життя. Етика як філософія моралі є виразом, продовженням і завершенням морального сенсу всієї філософії – без етики немає філософії, бо вона сама є етика [2].

Результатом занурення у глибини філософського знання, де людина отримує імпульс до критичного сприйняття реальності, яка не відповідає її власним моральним ідеалам, стає конструювання у свідомості суб'єкта уявного образу світу, що являє собою сферу панування морально-етичних цінностей, справедливого та гідного життя. У ході філософствування особистість набуває навичок скептичного ставлення до соціальних реалій, формує культуру сумніву, прагнення не зупинятись на тому, що вже досягнуто на шляху до реалізації інтелектуальної утопії, цільовою складовою якої є морально досконалий всесвіт.

Завдяки своєрідному інструментарію мислення – проблемному характеру, поліваріативності відповідей, застосуванню когнітивних, етичних та естетичних здібностей свідомості особистості – філософське знання являє собою унікальну систему вироблення навичок недогматичного, гнучкого і одночасно доказового мислення. У результаті витонченої рефлексивної роботи з вироблення етично правильних суджень, що можливо лише в межах філософії, моральна складова соціальної дії реалізується, виходячи з контекстуальності, а не стереотипів.

Філософія, акумулюючи у специфічній формі культурно-історичний досвід людства, дозволяє транслювати його новим поколінням, а вивчення філософського надбання людства – один із вірних шляхів залучення молодого

покоління до загальноприйнятих морально-аксіологічних домінант. Розмаїття морально-етичних цінностей, що актуалізувались в ту чи іншу історичну епоху, сприймаються особистістю в процесі діалогічного пізнання, виходячи з її власних духовних потреб.

Минуле людства, зокрема його моральний вимір, являє собою немов би дзеркало, біля якого особистість може зупинитись, відсторонитись і уважно вдивитись у своє власне «Я». Завдяки такому зануренню в історичне минуле, у ході власного переживання образів моралі різних історичних епох, відбувається спонтанне формування морально-етичних цінностей окремої особистості. Так, на думку В. С. Біблера, марною витратою часу слід вважати намагання змусити людину поводитись подібно Едипу, або ж жити, як Христос; діяти подібно Гамлету або Дон Кіхоту, оскільки кожна з моральних ситуацій потребує від особистості формувати власний варіант моральності та відповідальності [1, с. 17-19]. Відзеркалення «дискутуючих голосів історичних епох» у свідомості особистості дає можливість їй зрозуміти себе, сприяючи її духовному росту.

Отже, засвоєння морального досвіду відбувається завдяки діалогічному характеру філософії, у ході суб'єкт-суб'єктних взаємодій, в яких знаходяться історичне минуле та людина, що прагне його осмислити. Внаслідок цього з'являється можливість для вільного вибору актуальних для особистості морально-етичних цінностей, які виступають основою народження її власної духовності, як свідчення унікальності цього акту творення.

Оскільки філософське знання за своєю природою, завдяки розмаїттю світоглядних позицій, носить рефлексивний характер, у людини формується здатність до толерантності, що насамперед реалізується через діалогічне спілкування. В процесі діалогу відбувається «синтез різноманітних суб'єктивностей, що передбачає нерепресивне взаємопроникнення через взаємне прийняття Іншого, а значить – через розширення рамок власної ідентичності, формування спільного життєвого світу» [4, с. 22].

Філософія, яка, завдяки своїй специфіці, здатна розширяти інформаційне поле знань про етичні колізії, стимулювати моральну рефлексію та розвивати

відповідні відчуття, виступає детермінантою формування морального відчуття. Будучи рефлексивною формою знання, вона відіграє найважливішу роль в орієнтації особистості на моральне самовдосконалення та розвиток. Її основною компетенцією та сферою відповідальності виступають цінності [3], зокрема – морально-етичні. Саме філософія сприяє формуванню почуття відповідальності людини за близьких, вітчизну та долю світу в цілому.

Таким чином, можливо зробити висновок, що філософія, яка бере участь у процесі гармонізації та інтелектуальному вибудовуванні базових людських смислів, здатна дати систематичне обґрунтування і цілісне бачення морально-етичних цінностей, виступає оптимальним ретранслятором цих цінностей в сучасному глобалізованому світі.

Література:

1. Библер В. С. Нравственность. Культура. Современность : философские размышления о жизненных проблемах / В. С. Библер // Этическая мысль : науч.-публицист. чтения; [ред. А. А. Гусейнов]. –М. : Политиздат, 1990. – 480 с.
2. Гусейнов А. А. Философия как этический проект / А. А. Гусейнов // Вопросы философии. – 2014. – № 5. – С. 16-26.
3. Гусейнов А. А. Философия: между знаниями и ценностями / А. А. Гусейнов // Философские науки. – № 2. – 2001. – С. 47-66.
4. Сандюк Л. О. Моральні імперативи глобалізаційних процесів // Л. О. Сандюк, О. В. Нахапетова // Науковий вісник. Одеський національний економічний університет. Всеукраїнська асоціація молодих науковців. – Науки: економіка, політологія, історія. – 2013. – № 11 (190). – С. 17-24.
5. Сулим О. В. Соціально-філософський аналіз світоглядної ідентифікації в контексті глобалізації // О. В. Сулим, М. Ф. Шмиголь // Науковий вісник. Одеський національний економічний університет. Всеукраїнська асоціація молодих науковців. – Науки: економіка, політологія, історія. – 2013. – № 11 (190). – С. 5-11.

6. Юшкевич Ю. С. Аксиологічна складова української ментальності та механізми її збереження / Ю. С. Юшкевич // Наукове пізнання : методологія та технологія. – 2012. – №1 (28). – С. 140–144.